

Budovanie mostov do budúcnosti

6. ministerskej konferencie Životné prostredie pre Európu, ktorá sa konala 10. – 12. októbra 2007 v Belehrade, sa zúčastnilo do 2 000 delegátov, ktorí zastupovali 51 členských štátov EHK OSN, Európsku komisiu, medzinárodné organizácie, mimovládne organizácie, finančné inštitúcie, regionálne environmentálne centrá i občianske organizácie a hlavné skupiny.

Konferencia sa konala v kongresovom centre Sava Centar na brehu Sávy. Slávnostne ju otvoril prezident Srbskej republiky Boris Tadić, po ktorom vystúpil výkonný tajomník EHK OSN Marek Belka a výkonný riaditeľ Programu OSN pre životné prostredie (UNEP) Achim Steiner. Všetci potvrdili význam integrácie životného prostredia do národných rozvojových stratégií, pretože zanedbávanie environmentálneho aspektu v hospodárstve by bolo v dlhodobej perspektíve pre krajiny mimoriadne nákladné. K hlavným témam konferencie patrilo hodnotenie a implementácia, budovanie kapacít a budúcnosť procesu Životné prostredie pre Európu.

Mimo hlavného programu sa uskutočnilo vyše 60 sprievodných podujatí. Zástupcovia MŽP SR boli priamo zainteresovaní na podujatí EHK OSN *Vyhodnotenie stavu cezhraničných vôd v regióne EHK OSN*, na ktorom vystúpil s príhovorom generálny riaditeľ sekcie environmentálnej politiky a zahraničných vecí RNDr. Kamil Vilinovič. Ďalšou akciou bolo podujatie Medzinárodnej komisie na ochranu Dunaja, ktoré sa konalo pod názvom *Úvod k Prehľadnej správe o analýze povodia rieky Tisy 2007*. Akcie sa zúčastnili zástupcovia piatich krajín povodia rieky Tisy, za SR vystúpil s príspevkom minister životného prostredia Jaroslav Izák. Ďalšie podujatie Podpora implementácie environmentálnych dohovorov na Balkáne organizoval UNEP. Vystúpil na ňom riaditeľ odboru starostlivosti o krajinu RNDr. Ladislav Ambróš, ktorý informoval o implementácii Dohovoru o biodiverzite a zároveň pozval expertov z balkánskych krajín na seminár, ktorý bude k tejto téme poriadat MŽP SR na jar 2008. Záujem o životné prostredie na Slovensku prejavili aj zástupcovia krajskej tlače Slovákov vo Vojvodine, ku ktorej patrí Hlas ľudu a Ekolist.

Teraz však k samotnej konferencii. Prvý deň sa plenárne zasadnutie venovalo téme „*hodnotenie a implementácia*“, na úvod ktorej výkonná riaditeľka Európskej environmentálnej agentúry prezentovala 4. správu o stave životného prostredia v Európe. Hodnotenie publikované pod názvom

Europe's Environment: The Fourth Assessment sa realizovalo v zmysle záverov kyjevskej konferencie z r. 2003 a podáva vyčerpávajúci prehľad o aktuálnej situácii vo všetkých 53 štátoch paneurópskeho regiónu EHK OSN. Zahŕňa širokú oblasť tém od kvality ovzdušia, vody a pôdy, kde prišlo k významnému zlepšeniu, až po príspevok Európy ku globálnym problémom.

Kriticky sa stavia napr. k otázke neudržateľných modelov výroby a spotreby a súvisiacemu nárastu odpadov, hodnotí problematiku životného prostredia a zdravia, klimatických zmien, úbytku biodiverzity, nadmerného využívania morských zdrojov. Zároveň poukazuje na rezorty, ktoré sú hybnou silou environmentálnych zmien ako pôdohospodárstvo, doprava, energetika, turistika. Účastníci veľmi pozitívne reagovali aj na *Prvé hodnotenie kvality cezhraničných riek, jazier a podzemných vôd v regióne EHK OSN*. Vo všeobecnosti zdôraznili potrebu na úrovni jednotlivých štátov modernizovať monitoring, zvýšiť počet meracích staníc, zlepšiť databázy, zosúladiť postupy a používať medzinárodné dohodnuté indikátory.

Ďalšou problematikou bolo plnenie multilaterálnych environmentálnych dohôd a výsledky Prehľadov EHK OSN o environmentálnej výkonnosti (EPR). Delegáti konštatovali, že implementácia piatich environmentálnych dohovorov EHK OSN prispela k zlepšeniu stavu životného prostredia v regióne a spolu s EPR aj k environmentálnej bezpečnosti. Keďže implementácia daných dohovorov nie je v regióne dôsledná, zároveň ocenili aj úsilie hodnotených krajín realizovať odporúčania uvedené v prehľadoch. Medzi hlavné predpoklady efektívneho plnenia dohovorov patrí pravidelné podávanie informácií, na základe ktorých sa hodnotí úroveň implementácie, a ktoré úspešne funguje pri všetkých environmentálnych dohovoroch EHK OSN. Výmena skúseností s prechodným obdobím má veľký význam pre krajiny východnej Európy, Kaukazu a strednej Ázie, ako aj juhovýchodnej Európy – práve v tejto oblasti by dané štáty privítali pomocnú ruku členských štátov Európskej únie.

Nasledovalo historicky prvé spoločné zasadnutie ministrov životného prostredia a ministrov školstva na tému vzdelávania k trvalo udržateľnému rozvoju. Zúčastnili sa ho ministri štátov, ktoré prijali v marci 2005 vo Vilniuse *Stratégiu EHK OSN pre výchovu k trvalo udržateľnému rozvoju* (Strategy on Education for Sustainable Development, ESD). Zasadnutie otvoril minister školstva Srbska, po príspevkoch ministrov životného prostredia, školstva a zástupcu UNESCO nasledovala prezentácia výsledkov Správy o pokroku v implementácii ESD, po ktorej bola diskusia. Ministri prijali *Vyhľadanie k vzdelávaniu k trvalo udržateľnému rozvoju*, v ktorom vyjadrili spokojnosť so splnením záväzkov z Kyjeva a Viliusiu a

schválili strategické smerovanie procesu po konferencii. Stratégia EHK OSN pre výchovu k trvalo udržateľnému rozvoju je jedinečný príklad regionálnej implementácie daného vzdelávania a môže byť vzorom aj pre iné iniciatívy, ktoré vznikli v rámci Dekády vzdelávania k trvalo udržateľnému rozvoju, ktorú vyhlásila Organizácia Spojených národov.

Na záver dňa sa ministri a mimovládne organizácie venovali biodiverzite. Napriek výsledkom dosiahnutým v realizácii Kyjevskej rezolúcie o biodiverzite účastníci zdôraznili, že dosiahnutie cieľa znížiť stratu biodiverzity do roku 2010 bude veľmi ťažké, ak sa v tejto súvislosti nevyvinie ďalšie úsilie, najlepšie vytvorením paneurópskeho nástroja na podporu tohto cieľa. Vzhľadom na to, že vplyv klimatických zmien na biodiverzitu sa neustále zvyšuje, účastníci zdôraznili potrebu medzisektorového prístupu k ochrane biodiverzity i k zmene klímy, keďže obe tieto oblasti boli vyhodnotené ako globálne výzvy. V tomto duchu prijali *Belehradské vyhlásenie k biodiverzite*.

Druhý deň konferencie sa účastníci zaoberali otázkou „*budovania kapacít*“, konkrétne išlo o vyhodnotenie pokroku a perspektív implementácie Environmentálnej stratégie pre štáty východnej Európy, Kaukazu a strednej Ázie, vrátane Stredoázijskej iniciatívy trvalo udržateľného rozvoja, ako aj o perspektívy štátov juhovýchodnej Európy. Hlavnú správu o pokroku týchto krajín vypracovalo OECD, v spolupráci s danými krajinami, medzinárodnými organizáciami, regionálnymi environmentálnymi centrami i mimovládnymi organizáciami. Napriek značnému pokroku, ktorý sa dosiahol v oblastiach zásobovania vodou a hygieny, manažmentu vodných zdrojov a poľnohospodárstva, je zrejmé, že doterajšie výsledky nespĺňajú očakávania. Slabý pokrok zaznamenalo odpadové hospodárstvo, ochrana biodiverzity (najmä mimo chránených oblastí) a doprava. Je to hlavne dôsledok nedostatočných prostriedkov – finančných zdrojov, ľudských a inštitucionálnych kapacít. Zo strany vlád týchto krajín sa preto očakáva väčšia zainteresovanosť, napríklad v oblasti zabezpečenia legislatívneho rámca, posilnenia inštitúcií, budovania kapacít a pod.

Po tejto téme nasledovali „*partnerstvá*“ – prvá časť tohto bloku sa venovala environmentálnej politike a medzinárodnej konkurencieschopnosti. Úvod do problematiky predniesol výkonný tajomník EHK OSN Marek Belka, ktorý vo svojom príspevku s názvom *Výzvy pre krajiny s nízkym príjmom v regióne EHK OSN* prezentoval výsledky environmentálnej politiky a medzinárodnej konkurencieschopnosti

Minister životného prostredia Jaroslav Izák na belehradskej konferencii hovoril o problematike ochrany a manažmentu cezhraničných vôd (druhý sprava)

v globalizujúcom sa svete. Delegáti vo všeobecnosti potvrdili, že zabezpečenie zdravého životného prostredia a rast ekonomiky nie sú protichodné politické ciele. Vzhľadom na úzke väzby medzi ekonomikou a životným prostredím je dôležité integrovať ochranu životného prostredia do rezortných politík a hospodárskych stratégií. V druhej časti bloku zameranej na environmentálne financovanie a partnerstvá podporujúce implementáciu environmentálnych politík a programov vystúpila Brigitta Schmögnerová, viceprezidentka EBRD pre životné prostredie, obstarávanie a správu. Zamerala sa na podporu trvalo udržateľného rozvoja prostredníctvom investícií na zlepšenie situácie v environmentálnej a sociálnej oblasti. Z príspevkov jednotlivých delegátov vyplynulo, že hlavným problémom je presvedčiť ministrov financií o prioritte environmentálnych investícií. Delegáti hovorili o širokej škále finančných ná-

strojov a potvrdili, že je potrebná ich inovácia.

Najdiskutovanejšou témou počas príprav konferencie bola však **budúcnosť procesu Životné prostredie pre Európu**. Všetci účastníci sa zhodli na tom, že proces vytvára takú širokú bázu pre environmentálnu spoluprácu na rôznych úrovniach, aká je veľmi potrebná práve v súčasnosti, keď koordinovaný prístup k riešeniu globálnych environmentálnych problémov zohráva čoraz väčšiu úlohu. Niektoré štáty zdôraznili, že proces sa orientuje na príliš veľa tematických okruhov, ktorým sa už venujú aj iné medzinárodné fóra; nakoniec sa zhodli na tom, že vzhľadom na široký záber procesu bude v budúcnosti nevyhnutné okruh tém zúžiť a sústrediť sa na niekoľko prioritných tém, napr. na posilnenie environmentálneho riadenia, budovanie kapacít, zásobovanie vodou a hygienu, cezhraničné otázky s dôrazom na vodné zdroje. Hoci je potrebné vyhnúť sa

duplicita a neriešiť témy, ktoré sa riešia na iných fórach, proces by mal zostať naďalej otvorený aj aktuálnym problémom.

Napriek obrovskému prínosu, aký znamená proces Životné prostredie pre Európu pre celý paneurópsky región, sa v Belehrade jasne ukázala potreba prispôbiť ho meniacim sa politickým a ekonomickým podmienkam v regióne, ktoré sú veľmi rôznorodé. Táto potreba reformy, jasnej a jednoznačnej definície cieľov a priorít do budúcnosti je zakotvená aj v Ministerskej deklarácii „Budovanie mostov do budúcnosti“ (pozri prílohu na s. 11 - 13), ktorá bola prijatá na záver konferencie. Akým smerom sa proces uberie, uvidíme až na jar v roku 2009, kedy by jeho nové smerovanie malo byť schválené na politickej úrovni.

PhDr. Ľubica Mikulášková

Ministerstvo životného prostredia SR

Výskumné a vzdelávacie centrum pre zdravú krajinu a ekosystémy Univerzity OSN na Slovensku

Vláda Slovenskej republiky uznesením č. 590/2007 zo dňa 27. júna 2007 schválila návrh dlho pripravovaného projektu týkajúceho sa zriadenia výskumného a vzdelávacieho centra UNU v Slovenskej republike, čo znamená, že Slovenská republika bude 15. krajinou na svete, v ktorej bude takéto centrum pracovať.

UNU – Univerzita Organizácie Spojených národov bola založená v roku 1975 ako súčasť systému OSN zaoberajúca sa predovšetkým postgraduálnym vzdelávaním a výskumom v oblastiach globálnych problémov ľudstva. Funguje ako decentralizovaná „sieť sietí“ s centrom v Tokiu. Svoju činnosť vykonáva prostredníctvom 14 výskumných a vzdelávacích centier umiestnených po celom svete. Centrum UNU má štatút pracoviska Organizácie Spojených národov. Plní záväzky, priority a spolurozhoduje v otázkach globálnych problémov po celom svete na úrovni OSN, rieši významné projekty a pomáha v oblastiach, na ktoré sa špecializuje. Výskumné a vzdelávacie centrum UNU na Slovensku bude významne zasahovať do riešenia ekologických problémov, krajinného plánovania, ochrany a zachovania prírody. Slovensko tak bude priamo významne koordinovať a zasahovať do riešenia otázok spojených s budúcnosťou tejto planéty pod vlajkou Organizácie Spojených národov.

Predpokladmi na vytvorenie tohto výskumného a vzdelávacieho centra so zameraním na krajinné plánovanie, ochranu a zachovanie životného prostredia sú pre Slovensko program LANDEP vyvinutý v Ústave krajinej ekológie Slovenskej akadémie vied, ktorého metodiku obsahuje Agenda 21 z Rio samitu '92 ako odporúčaný podkladový metodiku pre integrovaný prístup k manažmentu prírodných zdrojov, kvalitný vedecko-výskumný potenciál, skúsenosti a tradícia.

Otvárajú sa nové možnosti a spolupráca, výmena vedeckých informácií a podpora študentov rozvojových krajín v treťom stupni vysokoškolského vzdelávania v spolupráci s domácimi a zahraničnými univerzitami.

Táto univerzita nie je univerzitou, aké poznáme z bežného života. Je to univerzita určená odborníkmi a doktorandom, ktorí sa tu budú vzdelávať a rozvíjať svoje schopnosti v oblastiach zameraných na krajinné plánovanie, ochranu a zachovanie prírody a ekosystémy. Tento akademický uzol zviditeľní akademickú obec a príspeje tak k ďalším možnostiam v oblasti výskumu, ktorých pro-

pagácia v súčasnej dobe nie je zanedbateľná. Výskumné a vzdelávacie centrum pripojením sa na „sieť sietí“ (sieť existujúcich 14 výskumných a vzdelávacích centier UNU) priamo zo srdca Európy nadviaže kontakt s celosvetovou vedeckou komunitou.

Slovenská republika bude na takéto výskumné a vzdelávacie centrum prispievať zo zdrojov Ministerstva školstva SR približne jedným miliónom eur ročne na jeho základné činnosti, ktoré zahŕňajú náklady na mzdy manažmentu, administratívy a obslužného personálu, prevádzkové náklady a časti nákladov pre doktorandov a postdoktorandov. Zároveň poskytne sídlo pre toto výskumné a vzdelávacie centrum. Zvyšok nákladov sa hradí z prostriedkov OSN a rôznych iných zdrojov. V tomto centre bude zamestnaných približne dvadsať pracovníkov rôznych kategórií.

Vzniku tohto centra predchádzala široká odborná a politická diskusia, ktorá vyústila do spracovania štúdie realizovateľnosti vypracovanej slovenskými odborníkmi v spolupráci so zástupcami UNU v Tokiu, Bonne a New Yorku. Podporné stanoviská Úradu vlády SR, Ministerstva školstva SR, Ministerstva pôdohospodárstva SR, Ministerstva životného prostredia SR potvrdili, že aj politickí predstavitelia vítajú túto možnosť zviditeľniť našu krajinu. Na pôde Ministerstva zahraničných vecí SR sa 14. – 15. mája uskutočnila medzinárodná konferencia za účasti 70 zástupcov z Japonska, Namíbie, Holandska, Nemecka, Českej republiky a Slovenska, ktorá pozitívnym stanoviskom potvrdila predpoklady na vytvorenie tohto výskumného a vzdelávacieho centra na Slovensku.

Po mnohých rokoch a aktivitách o príprave a realizácii tejto inštitúcie, na ktorých sa zúčastňovali zástupcovia na najvyššej úrovni (rektor UNU a zástupca generálneho tajomníka OSN Hans J. A. Ginkel, najvyšší predstavitelia MZV SR, MŠ

SR, MŽP SR a MP SR, ako aj predstavitelia akademickej komunity) poverili v marci 2006 koordináciu činnosti pracovnej komisie sekcie vedy a techniky Ministerstva školstva SR na spracovanie štúdie realizovateľnosti tohto centra. Nasledovali rokovania o štruktúre a fungovaní inštitúcie a príprava štúdie pre založenie vzdelávacieho centra UNU.

V súčasnosti sa na pôde Ministerstva zahraničných vecí SR pripravuje k podpisu Memorandum o porozumení a Dohoda medzi Slovenskou republikou ako hostiteľskou krajinou a Univerzitou Spojených národov. Zároveň sa upresňujú technické a praktické ukazovatele zariadenia centra UNU. Otvorenie centra sa plánuje na začiatok budúceho roka.

Výskumné a vzdelávacie centrum UNU nie je však iba o vede a výskume. Zviditeľní krajinu a pomôže nadviazať nové kontakty v medzinárodnej spolupráci. Umožní vytvorenie a upevnenie lepších vzťahov nielen mladým výskumníkom zo Slovenska a okolitých krajín s medzinárodnou vedeckou komunitou, ale svojim vedeckým potenciálom pomôže v zmiernení globálnych problémov na celom svete. Umožní zúčastňovať sa a koordinovať projekty v rôznych častiach sveta, riešiť odlišnú problematiku krajinného plánovania.

prof. Ing. Mikuláš Šupín, CSc.

generálny riaditeľ sekcie vedy a techniky

Ministerstvo školstva SR

Stretnutie podpredsedu vlády a ministra školstva SR Jána Mikolaja s rektorom Univerzity Spojených národov prof. Hansom J. A. van Ginkelom (prvý sprava) v Bratislave 15. mája 2007 (foto: Mgr. Barbora Miháliková)